B. Asunduste sisemine korraldus.

1. Ärgu puudugu üheski asunduses kool, kus ka emakeeles lastele õpetust antakse. Wäiksemate asunduste jaoks, kus kooli asutamine wõimata, pandagu rändawad kooliõpetajad ametisse.

Asundused palugu semstwot ehk kroonut, et see kooliõpetaja palga maksaks, ja andku ajutiselt korter koolile ja kooliõpetajale, kus kool asutamata. Sel wiisil on kergem omale kooli saada, kellel see puudub. Ja maja ehitamise korral aidaku igaüks hea meelega kulu kanda ja materjaali wedada. Siis on ka kroonu ehk semstwo poolt wastutulekut ennemini loota.

Wäga tähelepanemisewäärt on ka siin S. Sommeri waade, kes ütleb:

Rahwakool on rahwaste elus üks tähtsamatest teguritest. Et Saksa külakoolmeister Prantsuse sõjawäe ära wõitis, see ei ole mitte paljas kõnekään. Asunikkude juures on aga rahwakool rahwa eluõhk, ilma milleta nad teiste sekka lämbuwad, upuwad, sulawad.

On lugu nii, siis tuleb selle eest hoolt kanda, et sellest elu-õhust puudu ei oleks. Need, kellele meie rahwa olemine ja edenemine mitte luulekuju ei ole, waid eluline tõde, peaksid selle eest hoolt kandma. Kui öeldakse, et kooliõpetaja on kooli hing, siis wõib ütelda, et kösterkooliõpetaja on terwe asunduse hing.

Tema on asunikkude usulise elu juht ning kirikuliste tarwiduste täitja.

Tema on laste, nooresoo ja wanade õpetaja.

Tema on laulu- ja muusikakooride eestwõtja. Tema on näitejuht.

Tema on tihti õiguseteadlane ja terwishoidline nõuandja.

Paljudes asundustes on ta küla ja kogukonna kirjutajaks.

Ei jõua kõike üles lugeda, mis ta on ehk olema peaks, lühidalt: ta peab täisinimene olema.

Eesti asundused ja asupaigad Wenemaal, 1918, lk. 83